

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 12/3 2023 s. 1473-1495, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**ANTALYA KALEİÇİ ÖZEL KOLEKSİYONLARDA BULUNAN ÇUVAL
DOKUMALARI**

Mehmet Ali EROĞLU*

Geliş Tarihi: 31.03.2023

Kabul Tarihi: 16.06.2023

Öz

Turistik mekânlarıyla ön planda olan, Antalya'nın önemli yerleşim yerlerinden biri de Kaleiçi'dir. Kaleiçi; Antalya'nın tarihî dokusunun yanı sıra, el sanatları ve hediyelik eşya üretim ve satışının yapıldığı yerlerden biridir. Kaleiçi; Türkiye'nin dört bir tarafından toplanan birçok el dokuması halı, kilim, çuval, heybe, torba ve seccade dokumalarının satışının yapıldığı ve bazı koleksiyonerler tarafından saklandığı bir yerdir. Bu ürünlerin özellikle yurtdışına satışı yapılabilmektedir. Her an yurtdışına satışının gerçekleştirilebileceği bu ürünlerin, kataloglanarak gelecek kuşaklara aktarılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Kaleiçi'nde yapılan alan araştırmasında 214 adet el dokuması ürün incelenerek fotoğraflanmıştır. Bu çalışmada; Kaleiçi bölgesinin büyük halı tüccarlarından olan, Best Halı, Attalos Carpet ve Halıhan A.Ş. özel koleksiyonuna ait 15 adet çuval dokuma örneğinden 10 adedine yer verilmiştir. Özellikle kaynak kişiler; koleksiyon ürünü olduğundan sınırlı sayıda ürünün yayınlanmasına izin vermişlerdir. İncelenen dokuma örneklerinin; boyutları, iplik çeşitleri, hammaddeleri, dokuma teknikleri, desenleri, renk özellikleri incelenerek, yüzey alan şemaları ve motif çizimlerine çalışmanın ilgili bölümlerinde yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Antalya, Kaleiçi, çuval, dokuma, Yörük.

**SACK WEAVINGS IN PRIVATE COLLECTIONS IN ANTALYA
KALEICI**

Abstract

Kaleici is one of the important settlements of Antalya, which is at the forefront with its tourist attractions. Kaleici; Besides the historical texture of Antalya, it is one of the places where handicrafts and souvenirs are produced and sold. Kaleici; It is a place where many hand-woven carpets, rugs, sacks, saddlebags, bags and prayer rugs collected from all over Turkey are sold and kept by some collectors. These products can be sold especially abroad. The purpose of this study is to catalog these products, which can be sold abroad at any time, and to transfer them to future generations. During the field research carried out in Kaleiçi, 284 hand-woven products were examined and photographed. In this study; Best Carpet, Attalos Carpet ve Halıhan A.Ş. 10 of the 15 sack weaving samples belonging to his private collection are included. In particular, resource persons; Since it is a collectible product, they allowed a limited number of products to be published. Examined weaving samples; Dimensions, yarn types, raw materials, weaving techniques,

* Doç. Dr.; Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanat Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Antalya/Türkiye, mehmetalieroglu@akdeniz.edu.tr

patterns, color characteristics were examined and surface area diagrams and motif drawings were included in the relevant sections of the study.

Keywords: Antalya, Kaleiçi, sack, weaving, yoruk.

Giriş

İnsanoğlu, ilk çağlardan bugüne kadar ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli olarak ürünler üretmiştir. Ürettikleri bu ürünlere zaman içerisinde estetik kaygı ile yaklaşarak üretimlerinin içerisine sanatı da dahil etmişlerdir. Estetik kaygı ile üretilen bu ürünlerin makineleşmeden sadece insan gücü ile yapılanlarına ise el sanatları denilmektedir. El sanatları ürünleri üretildiği toplumun etnik kökenleri hakkında bilgiler vermektedir. Türk kültürü ve sanatı da el sanatları yönünden önemli bir yere sahiptir. Binlerce yıllık bir kültür birikimini bünyesinde barındıran Türk kültür ve sanatı, geniş kitlelere hitap etmektedir. Köklü bir geçmişi olan Türk sanatının izlerini, Orta Asya'dan başlayarak Anadolu topraklarına kadar binlerce kilometrelik farklı coğrafyalarda görmek mümkündür. Geniş bir coğrafi alanda varlığını gösteren Türk kültür ve sanatı, el sanatları yönünden de oldukça zengindir.

Özellikle Türk kültür ve sanatının izlerinin görüldüğü önemli el sanatlarından biri de el dokumalarıdır. Dokuma, örgü ve atkı iplerinin birbirlerinin üstünden ve altından geçirilmesiyle oluşturulan bir yüzeydir. Anadolu insanı, tarih boyunca çeşitli ihtiyaçlarına göre el dokumaları üretmiştir. Yörelere göre farklı özellikler gösteren dokumalar; motif, kompozisyon, renk, dokuma teknikleri ve ham maddelerine göre çeşitlendirilebilmektedirler. Genelde yer yaygısı olarak kullanımını sıklıkla gördüğümüz halı ve kilim gibi el dokumalarının yanı sıra, çeşitli ihtiyaçları karşılamak için üretilen el dokumaları da görülmektedir. Eşya taşımak ya da saklamak için kullanılan çuval dokumalar, farklı kullanım amacına sahip el dokuması örneklerindedir.

Özellikle konargöçer yaşam tarzında sıklıkla kullanıldığı görülen çuval dokumalar, bu yaşam tarzının vazgeçilmez birer unsurudur. Yörükler, yazlak ve kışlak olarak tabir ettikleri alanlara, mevsimsel göçleri sırasında hızlı hareket etmeleri gerektiği için çuval dokumaları kullanmaktadırlar. Çünkü çuval dokumalar, günlük kullanım eşyalarından, yiyeceklerine kadar birçok malzemenin içerisine koyularak rahatlıkla taşınabileceği el dokumalarıdır. Kullanım amacına göre bakıldığında; her ne kadar içerisinde eşya taşımak ya da saklamak amacıyla kullanıldıkları görülsün de aynı zamanda bu dokumaların Yörük yaşamında çadırları da süsleyen birer estetik unsur olarak kullanıldığı görülmektedir.

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde, özellikle Yörük yaşamında örneklerine rastladığımız çuval dokumaları günümüzde; hızlı teknolojik gelişmelere ve yerleşik yaşama geçiş gibi sebeplerden dolayı bu dokumalara olan talep azalmıştır. Çuvallara talebin azalmasına bağlı olarak da eskisi gibi üretimleri yapılmamaktadır. Günümüzde örneklerini nadiren görebildiğimiz bu dokumaların elde kalan son örneklerinin de maalesef yurt dışına satışları gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmada; araştırmaya konu olan, Anadolu'nun çeşitli yörelerinden satın alma yoluyla elde edilen ve koleksiyonlarda tutulan çuval dokumalarının yurt dışına satılarak kültürel erozyonun kısmen de olsa engellenmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda; Antalya/Kaleiçi'nde bulunan koleksiyonerlere ait çuval dokumalarının desen, renk, kompozisyon özelliklerinin incelenerek kataloglanması ve gelecek kuşaklara aktarılması

hedeflenmektedir. Bu bağlamda; Kaleiçi'nde alan araştırması yapılarak koleksiyonerlerle görüşülmüştür.

Antalya Kaleiçi, tarihî yapısıyla, kültürel aktiviteleriyle, restoranları, eğlence merkezleri, el dokuması halı-kilim mağazaları ve halı-kilim restorasyon ve konservasyonlarının yapıldığı iş yerlerinin bulunduğu, turistlerin ilgisini çeken bir bölgedir. El dokuması ürünlerinin de bulunduğu bu mağazalar, dokumaları Anadolu'nun çeşitli yörelerinden satın alma yoluyla temin etmektedirler. Bu işyerlerinde bulunan çeşitli el dokuması ürünlerinin bazıları, birtakım işlemlerden geçirilerek yeni ürünlere dönüştürülmektedir. Halıların havlarının tıraşlanıp, küçük parçalara bölünerek patchwork mantığı ile yeni bir ürün hâline getirilmesi; dokuma parçalarından yastık, minder, çanta ve torba üretilmesi gibi işlemleri örnek olarak gösterebiliriz.

Yapılan bu işlemlerle her ne kadar ekonomik gelir elde ediliyor ve ülkemize döviz girdisi sağlanıyor gibi görünse de sonuç itibarıyla bu işlemler kültürel erozyona sebep olmaktadır. Sanatsal kaygılardan uzak, ticari kaygılar amacıyla yapılan ve ortaya çıkan bu ürünler "kitch" ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ürünlerin ticari kaygılar ile bazı işlemlerden geçiriliyor olması da gelecek kuşaklara bırakılacak kültür miraslarımızın yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına da sebep olmaktadır.

Koleksiyonerler ile görüşüldüğünde; özel koleksiyonlarındaki bazı ürünleri mağazada teşhir etmediklerini, fakat iyi bir fiyat teklifi gelmesi durumunda bu ürünlerin de satışlarını yapabileceklerini belirtmişlerdir. Bu koleksiyonlarda özellikle turistlerin satın alarak rahatlıkla taşıyabileceği, küçük ebatlı dokuma örneklerinden olan çuval dokumalar da yer almaktadır. Koleksiyonerlerin elinde bulunan çuval dokuma örneklerinden, kaynak kişilerle yapılan sözlü görüşmelerden ve literatür tarama yöntemiyle elde edilen bilgilere çalışmanın ilgili bölümlerinde yer verilmiştir.

Küçük ebatlı ve kolay taşınabilmeleri sebebiyle turistler için tercih sebebi olan çuval dokumalar, her an yurt dışına satışı yapılabilecek dokumalar arasındadır. 2013-2016 yılları arasında yapılan alan araştırmalarında, Kaleiçi'ndeki halı/kilim mağazalarında bulunan 214 adet el dokuması ürün incelenmiş, bu dokumalar arasından 47 adet çuval dokuma tespit edilmiştir.

Bu çalışmada; Best Halı, Attalos Carpet ve Halıhan A.Ş. koleksiyonuna ait 15 adet çuval dokuma örneğine yer verilmiştir. İncelenen örneklerden 10 tanesinin yüzey alan şemaları, motif çizimleri ve analiz tabloları yapılmıştır. İncelenen çuval dokumalarındaki motif isimleri, koleksiyonerlerin verdiği bilgiler ve literatürdeki bilgilerle karşılaştırılarak belirlenmiştir.

Koleksiyonerlerden alınan bilgiler, literatür tarama yöntemi ile elde edilen bilgilerle karşılaştırılarak desteklenmiştir. Çuval dokuma örnekleri; boyutlarına, iplik çeşitlerine, hammaddelerine, dokuma tekniklerine, desenlerine, renklerine göre incelenmiştir. Literatürden elde edilen bilgilere, incelenen örneklerin fotoğraflarına, yüzey alan şemaları ve motif çizimlerine çalışmanın ilgili bölümlerinde yer verilmiştir.

1. Antalya Kaleiçi

II. Attalos tarafından kurulduğu bilinen Antalya; “Attalos yurdu” anlamına gelmektedir. Roma hâkimiyetine geçtikten sonra “Attelia” olarak anılmaya devam etmiştir. Zamanla “Atali” veya “Adalya” olarak da isimlendirilmiştir. “Bergama Krallığı’nın sona ermesiyle (M.Ö. 133) bir süre bağımsız kalan kent, daha sonra korsanların eline geçmiştir. M.Ö. 77’de Komutan Servilius Isauricus tarafından Roma topraklarına katılmıştır. M.Ö. 67’de Pompeius’un donanmasına üs olmuştur” (Antalya Tarihi, 2022).

Antalya Kaleiçi; Muratpaşa ilçesi sınırları içerisinde, doğusunda Atatürk Caddesi, Kuzeyinde Cumhuriyet Meydanı, güneyinde Karaalioğlu Parkı ve batısı Akdeniz kıyısına sınırlı olan; Tuzcular, Kılıçarslan, Barbaros ve Selçuk Mahallerinden oluşan bir yerleşim yeridir.

Tarih boyunca farklı uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapmış olan Antalya Kaleiçi’nin tarihî geçmişi M.Ö. II. yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Hititler, Persler, Makedonyalılar, Lidyalılar, Bergamalılar bölgede hüküm sürmüş olup daha sonra Bizans ve Roma Devirleri yaşanmıştır. Bizans Dönemi’nde işlek bir liman kenti olan Kaleiçi, XI. yüzyıldan sonra Türklerin hâkimiyetine geçmiş, 1103’te Bizanslılar tekrar geri almışlardır. Daha sonra 1207’de I. Gıyasettin Keyhüsrev bölgeyi fethederek Türk hâkimiyetine geri kazandırmıştır. XII. yüzyıl Anadolu Selçuklu hâkimiyeti ile birlikte Kaleiçi’ne; türbe, medrese, kervansaray ve camii inşa edilerek Osmanlı’nın önemli sancaklarından biri olmuştur (Göküz, 2022, s. 23).

Şehir antik bir yerleşkenin üzerine kurulmuş olmasına rağmen, günümüze kadar ulaşan antik çağ kalıntıları oldukça azdır. Bu kalıntılardan biri; eski liman olan olarak bilinen liman mendireğinin bir bölümü ve limanı çevreleyen surlardır (bk. Görsel 1). Kaleiçi’nde bulunan Hadrian kapısı, antik çağın günümüze miras kalan örneklerinden biridir (Antalya Tarihi, 2022).

Görsel 1: Antalya Kaleiçi Yat Limanı (Eroğlu, 2014)

Antalya Kaleiçi; geniş bir alana yayılmış, Atatürk Bulvarı, Yat Limanı ve Hükümet Caddesi sınırları içerisinde. Bu sınırlar içerisinde cami, sur, medrese, kilise, hamam, mescit ve hanlardan oluşan, farklı kültürlerin izlerini barındıran çok sayıda tarihî yapı bulunmaktadır. Kaleiçi; Antalya’nın simge yapılarından olan “saat kulesi”, “yivli minare”, “kesik minare” gibi

tarihî yapıları da barındırmaktadır. Kaleiçi yerleşimi iç ve dış olarak tabir edilen surlarla çevrilidir. Antalya'nın en eski ve en gözde yerleşim yerlerinden biri olan Kaleiçi, bünyesinde çok sayıda geleneksel mimariye ait Türk evlerini ve iş yerlerini barındırmaktadır.

Turistlerin gözde mekânlarından birisi olan Kaleiçi'nde, Türk ve dünya mutfaklarının yer aldığı restoranları görmek mümkündür. Aynı zamanda Kaleiçi; hediyelik ve dekoratif eşyaların alınıp satıldığı, Anadolu el dokuması halı-kilim mağazalarının yer aldığı bir bölgedir. Kaleiçi'nde Türkiye'nin dört bir yanından toparlanan halı-kilim ve diğer el dokumalarının satışları da yapılmaktadır. Toparlanan ürünlerin bir kısmı koleksiyon ürünü olarak muhafaza edilmektedir. Bu çalışmada; Kaleiçi bölgesindeki halı-kilim koleksiyonlarında bulunan çuval dokumaları; desen, renk, kompozisyon, iplik özellikleri ve dokuma teknikleri bakımından incelenmiştir. Konuyla ilgili yapılan belirgin bir tespit ise; koleksiyonlar Türkiye'nin dört bir yanından el dokuması ürünleri topladıklarını, topladıkları bu ürünlerden desen, renk, kompozisyon ve dokuma kalitesi olarak değerli gördüklerini kendi koleksiyonlarına dahil ettiklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışmada; Kaleiçi halı-kilim koleksiyonları ve bu koleksiyonların bulunduğu mağazaların sahipleri; Ali Rıza KÖSELER (Best Halı), Kamuran SERCAN (Attalos Carpet), Hakan TAZECAN (Halıhan A.Ş.) ile görüşülerek koleksiyonlarındaki ürünler incelenmiştir. İncelenen bu ürünler içerisinde bulunan çuval dokumalara bu çalışmada yer verilmiştir.

2. Çuval Dokumalar

İnsanlık tarihinin en köklü ve yaygın miraslarından biri de el sanatlarıdır. El sanatları; ihtiyaçlara göre üretilen ve yaşanan coğrafyanın sosyal, kültürel özelliklerini yansıtan ürünlerdir. El sanatları ürünleri, onları üreten kişinin duygularını, düşüncelerini yansıtmaktadırlar. Duygu ve düşüncelerin yansıtıldığı bu ürünler, üretildikleri kültürlerin mirasları olarak kabul edilmektedir.

“Toplumun kültürel özelliklerine, duyu ve düşüncelerine göre değişim gösteren el sanatları geçmişten günümüze zengin ve geniş bir yelpaze oluşturarak gelenekleşmiştir. Geleneksel Türk sanatları, Türk kültürünün en anlamlı belgeleridir. Karakteristik özellikleri ve üreten kişinin el emeği ile daha çok değer kazanmaktadır. Hat, tezhip, kaat'ı, minyatür, çini, ebru, kalemişi, halı, kilim, kumaş, dokuma, işleme, taş-maden-aşşap işçiliği, keçe, deri, örmecilik, yazmacılık, bakırcılık vb. gibi sanatları geleneksel Türk sanatları adı altında toplamak mümkündür” (Balkanal, 2021, s. 220).

Dokumalar Türk kültür ve sanatının önemli miraslarından olan geleneksel sanatlardan biridir. Dokuma; atkı ve çözgü olarak isimlendirilen iplik gruplarından oluşan, bu ipliklerin farklı tekniklerle dik açı yaparak birbirleri ile kesişmeleriyle elde edilmiş yüzey olarak tanımlanmaktadır (Akpınarlı ve Arslan, 2007, s. 17).

“Türk kültüründe de önemli bir yeri olan dokumalar yaşanan mekânların soğuk, nem ve tozdan korunmasında kullanılmış, yeni doğan bebeğin beşiğinin tefrişinden, ölümden sonra cenazenin defnedilmesine kadar birçok alanda günlük yaşamın gereği olmuştur” (Ölmez ve Etikan, 2014, s. 58).

Dokumalar sadece günlük kullanım eşyaları olarak hayatı kolaylaştırmak için üretilmelerinin dışında dekoratif olarak da kullanılan ürünlerdir. Anadolu kültüründe; kullanım ihtiyacı ve dekoratif olması dışında birer iletişim aracı olarak da kullanılan dokumalarda, dokundukları yörelere göre farklı yanlışlar (motifler) görülmektedir.

Türk kültür ve sanatında geniş bir yelpazeye sahip olan dokumalar kullanım alanlarına, motiflerine ve dokuma tekniklerine göre incelendiğinde; Anadolu’da yaşamış farklı kültürlerin izlerini görmek mümkündür. Bu kültürlerden biri de kökleri Orta Asya’ya kadar dayanan, konargöçer yaşam tarzını benimsemiş Yörüklerdir.

“Yörükler, Anadolu ve Rumeli’de göçebe olarak yaşayan, geçimlerini hayvancılıkla sağlayan ve mevsimlere göre ova ve yaylalarda kurdukları çadırlarda oturan ‘cesur, muharip, iyi yürüyen, eli ayağı sağlam’ gibi manaları ifade eden ismi almış Oğuz Türkleridir. XI. yüzyılda Orta Asya’dan göç eden Oğuzların bir kısmı Anadolu’nun İslamlaştırılıp Türkleştirilmesi sırasında yerleşik hayata geçerek Türkmen adını almış bir kısmı da göçebe hayatını sürdürüp ‘Yörük’ ismiyle anılmıştır” (Beşirli ve Erdal, 2007, s. 5).

Yörükler, yılın iki-üç ayını göç ederek geçirmektedirler. Yılın geri kalan zamanlarını, “yazlak” ya da “kışlak” olarak tabir ettikleri mekânlarda geçirmektedirler. Konaklayacakları yazlak ve kışlak alanlar arasında göç etmeleri sırasında yiyeceklerini, giyeceklerini, kullanım eşyalarını yanlarında taşımak zorundadırlar. Bu eşyaları korumak ve taşımak amacıyla çuval dokumaları kullanmaktadırlar. Bu sebeple çuval dokumalar Yörük yaşamında önemli bir yere sahiptir (Pekin, 1975, s. 5).

Yörükler için çuvalar, taşıma ya da depolama eşyası (bk. Görsel 2) olarak kullanıldığı gibi aynı zamanda çadırlarını (hanelerini), dışarıdan gelen ziyaretçilere daha güzel göstermek için kullandıkları ürünlerdir.

Görsel 2: Sarikeçili Yörükleri Depolama Amaçlı Çuval Kullanımı (Eroğlu, 2018)

Özgürlüklerine düşkün olan Yörükler, geçimlerinin büyük kısmını hayvancılıkla sağlayan topluluklardır. Yerleşik hayattaki Anadolu insanının da yaptığı gibi; halılarını, kilimlerini, heybelerini, yastıklarını, çuvalarını ve minderlerini kendileri dokumaktadırlar. Dokumalarda kullandıkları iplikleri için gereken yün ve kılı, geçimlerini sağladıkları hayvanlardan elde ederler, bu iplikleri eğirirler ve atalarından öğrendikleri teknikler ile çuvalarını, torbalarını, heybelerini, yaygılarını dokumaktadırlar. Dokudukları bu dokumaları kendi ihtiyaçları için kullandıkları gibi aynı zamanda bunların satışını yaparak da geçimlerini sağlamaktadırlar (Eroğlu, 2018).

Yörüklerin en belirgin özelliklerinden biri de hızlı hareket edebilmeleridir. Bu yetenekleri; eşyalarını çabuk toplayabilmeleri ve kolay taşınabilmeleriyle bağlantılıdır. Dokudukları halı, kilim, yastık, minder, heybe gibi ürünlerinin yanında çuval dokumaları da bu özelliklerini destekleyen ürünler arasındadır. Yiyecekleri, mutfak eşyaları ve kıyafetleri gibi günlük kullanım eşyaları için birer muhafaza nesnesi olan çuval dokumalar aynı zamanda

eşyalarını kolaylıkla gidecekleri yere götürebildikleri birer taşıma araçlarıdır. Bu sebeple; çuval dokumalar Yörük yaşamında oldukça önemlidir (Eroğlu, 2018). “Yörükler giyecek ve gıda erzaklarını taşıma ve saklamada hala kendi dokudukları çuvalları kullanmaktadır. Önce çeyizini sonra giysilerini ve erzakını eskiden deve sırtında, şimdi ise traktör romörkünde taşıyıp, çadırda ve köy evinde saklamak için bu çuvallar vazgeçilmez eşyalardır” (Soysaldı, 2022, s. 184)

Literatürde çuval dokumalar ile ilgili farklı ve benzer tanımlamalar mevcuttur. Türk Dil Kurumuna göre “çuval” terimi, genellikle pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunan büyük torbaları ifade etmektedir (Güncel Türkçe Sözlük).

“Halk arasında çuval Uşak, dimi gibi isimler anılmaktadır. Kullanıldığı yere göre Un çuvalı, yük çuvalı, asbab çuvalı (elbise çuvalı) şeklinde isimlendirilir. Ala çuval olarak da adlandırılan sırt çuvalı desenli dokunur, süslemelerinde sumak atkı yüzülcicim veya çözümlü yüzülcicim tekniği ile dokunur. Kolay taşınabilmesi için kenarları kuşaklıdır. Kuşaklar kolon dokuma veya çarpana tekniklidir” (Eroğlu, 2013a, s. 88).

Çuval dokumalarının isimlendirmelerinde belirleyici farklı etkenler bulunmaktadır. Boyutlarına, kullanım amaçlarına, dokuyucularının aşiretlerine, üzerlerindeki motiflere ve taşıma şekillerine göre farklı isimlendirmeler yapılmaktadır. Bel yüksekliğinde dokunanlara “beldari”, normal ebatlardan daha büyük olan çuvallara “haral (harar)”, taşındığı hayvana göre “deve çuvalı” veya “baş çuval”, “seklem”, “gereniz” gibi isimlendirmeler alan çuval dokumalar da görülmektedir (Ülkü, 2011, s. 129).

Anadolu'nun birçok yöresinde ve özellikle Yörük yaşamında önemli bir yerde olan çuvallara ve alaçuval örneklerine birçok yörede farklı isimlendirmeler verilmektedir. Çanakale Ayvacık yöresinde, dolaşık asmalı, ak kıvrımlı, gözüngü, çakmak nakışlı, eğri nakışlı çuval; Aydın ve Söke yöresinde, sırt ve psad çuvalı; Isparta yöresinde, küflen, göklü, kırbudak, karaburun çuval; Antalya yöresinde, ayanak, göklü, zülüflü, karagöz, kırbudak çuval; İzmir yöresinde, ala çuval ve dimi-oturgan çuval olarak tanımlanan çuval örneklerine rastlanılmaktadır (Deniz, 2007, s. 3).

Kullanım amaçlarına, hammaddelerine, renklerine ve motiflerine göre farklı isimlendirmeler alan çuvalların, yerleşik ve konargöçer yaşamda farklı sergileme yöntemleri görülmektedir. Özellikle konargöçer yaşam tarzında, çadırların içinde farklı şekillerde sergilenen çuvallara rastlanmaktadır. Bu çuvallar bazen çadırların etrafına sıralanmakta, bazen de büyük çadırların içerisinde ortaya koyularak, tek çadır içerisinde farklı bölümlerin oluşmasını sağlamaktadırlar.

3. Antalya Kaleiçi Özel Koleksiyonlarda Bulunan Çuval Dokumalarının Motif ve Kompozisyon Özellikleri

Antalya/Kaleiçi'nde özel koleksiyonerlere ait çuval dokumaların, motif ve kompozisyon özelliklerine bakıldığında; Anadolu'nun farklı bölgelerinden toparlandıkları için herhangi bir yöreye ait motif ve kompozisyon karakteristiğine sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Dokuma boyunca ilerleyen, kalınlı inceli yatay bantlar ve bu bantların içini dolduran, yan yana sıralanmış motif ve kompozisyon düzeni görülmektedir. Bu kompozisyon düzenine, Anadolu'nun birçok yöresinde dokunan çuvallarda da rastlanmaktadır. Çuvalların büyük bir çoğunluğunda pıtrak, gözlü pıtrak, eğrice, küpe, eli belinde, koç boynuzu, suyolu, kenar suyu, çengel olarak isimlendirilen motifler görülmektedir. Bu tanımlamalar; çuvallarda görülen motiflerin

literatürdeki tanımlamalarına göre yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak literatürde bulunan alan araştırmalarında benzer ve farklı tanımlamalar bulunmaktadır.

“Dokumalara ve nakışlara isimler verilmiştir. İsmi söylenen dokuma veya nakışın şekli dokuyanlar tarafından bilinir. Bu isimler onların çevrelerinde bulunan, bildikleri nesnelere verilmiştir. Bunlardan çuval nakışlarının isimlerinden bazıları; çakmak, eli belinde, çapraz, karga burnu, dana gözü, çatmalı göz, pıtırak, pıtıraklı koç boynuzu, it izi, cıynak, deve boynu, ayak, hatap başı” (Atlıhan, 2011, s. 14).

Alan araştırmasından ve kaynak kişilerden elde edilen teknik bilgilerin, literatürle desteklenmesi ve literatürdeki tanımların kullanılması daha bilimsel bir yaklaşım olacaktır. Alan araştırması esnasında kaynak kişiler tarafından motif ve yanırlara farklı tanımlamalar yapılabilmektedir. Literatürdeki bilgi kirliliğini azaltmak için, alan ve kaynak kişi bilgileri literatür bilgileri ile desteklenmeli veya aynı tanımlamalar birkaç kaynakla desteklenmelidir. Bu sebeple bu çalışmada; koleksiyonerin verdikleri bilgiler, özellikle motif tanımlamaları kaynaklarla desteklenmiştir.

Anadolu'nun farklı yörelerinden satın alma yoluyla temin edilen bu çuval dokumalarda belirli bir yöre, desen, renk ve kompozisyon karakteristiğine rastlanmamıştır. Belirli bir yöre ya da Yörük grubuna ait desenler gerek renk gerekse motif ve kompozisyon özellikleri açısından göstermektedirler. Örneğin Sarıkeçili Yörükleri tarafından dokunan ve kullanılan, literatürde ve yörede alaçuval olarak tanımlanan çuval dokumalar; Türkiye'nin hangi yöresinde bulunursa bulunsun, Sarıkeçili çuvaları tanımlanmaktadırlar. Araştırma konu olan çuval dokumalar; belirli bir Yörük grubu, motif-yanış özellikleri, renkleri ve kompozisyon özelliklerine bakılmaksızın koleksiyonlara dahil edilmişlerdir. Bunun sebebi; satın alınma esnasında, desen ve motif yönünden zengin olan, dekoratif olarak kullanılabilir ve yıpranmamış olan çuval dokumalarının tercih edilmiş olmasıdır.

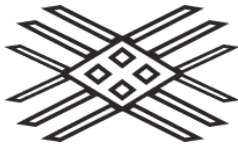

Görsel 3: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2014)
Çizim 1: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

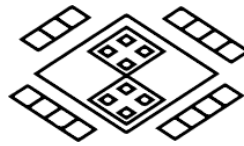
Tablo 1: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih
1	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2014
En (cm):	65	Boy (cm):	121	İplik Çeşidi:	S Büküm
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği
Çözüğü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün
Kullanılan Renkler:	Siyah, Pembe, Turuncu, Mavi, Kırmızı ve Tonları, Krem				
Kaynak Kişi:	Kamuran SERCAN				

Genel Açıklama: Dokuma boyunca yatay uzanan, kalınlı inceli bantlar içerisinde su yolu, pıtrak, “S”, çengel ve eğrice olarak adlandırılan motif kompozisyon özelliğinin uygulandığı bir dokuma örneğidir. Çuval dokumasının başlangıç ve bitiş kısmında orta kısımlara nazaran daha ince yatay bantlar sıralanmıştır. Sarıkeçili çuval dokumalarında pıtrak ve çengel motifinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu çuval örneğinde göz ve pıtrak motifi birlikte dokunmuş ve ortaya çıkan bu motife “gözlü pıtrak” ismi verilmiştir. Mut ilçesinde yaşamakta olan Sarıkeçili Yörüklerinde de bu çuval örneklerine rastlanmaktadır. “‘Pıtrak’ ve ‘gözlü pıtrak’ bilinen bitkisel motif için kullanılır” (Akan, 2008, s. 35)

Şekil 1: Gözlü Pıtrak Motifi

Şekil 2: Gözlü Pıtrak Motifi

Şekil 3: Göz Motifi

Görsel 4: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2013b).
Çizim 2: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

Tablo 2: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
2	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Ağustos 2013	
En (cm):	60	Boy (cm):	109	İplik Çeşidi:	S Büküm	
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği	
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün-Orlon	Cicim
Kullanılan Renkler:	Kırmızı, Sarı, Yeşil, Turuncu, Krem, Mavi ve tonları					
Kaynak Kişi:	Ali Rıza KÖSELER					

Genel Açıklama: Kaynak kişi Ali Rıza Köseleler, bu çuval dokuma örneğini Mersin/Aydıncık'ta yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinden aldığını iletmiştir. Cicim tekniği ile dokunmuş olan bu çuval dokuma örneğinde, desen iplerinin yün ve orlon ipliklerden kullanıldığı görülmektedir. Dört göz motifi, pıtrak motifi, (kenarları koç boynuzu) “S” motifi, eğrice motifi, sığır sidiği motifi olarak tanımlanan bu motiflerin literatürdeki isimleri pıtrak ve çengel olarak geçmektedir.

Bu dokuma örneğinde görülen “S” (çengel), pıtrak ve eğrice motiflerine, Sarıkeçili Yörük yaşamı alanı olan Mut ilçesindeki un çuvaları ve tuz torbalarında da rastlanmaktadır (Akan, 2008, s. 34-35).

Şekil 4: S (S Yol), Çengel Motifi

Şekil 5: Eğrice Motifi

Şekil 6: Gözlü Pıtrak Motifi

Görsel 5: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2014)
Çizim 3: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

Tablo 3: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü	Tespit Edildiği Yer	Araştırmannın Yapıldığı Tarih
3	Çuval Dokuma	Antalya, Kaleiçi	Temmuz 2014
En (cm):	63	Boy (cm):	118
		İplik Çeşidi:	Z Büküm
İplik Hammaddesi			Dokuma Tekniği
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün
		Desen:	Yün
Kullanılan Renkler:	Turuncu, Yeşil, Krem, Siyah, Açık Kırmızı, Sarı, Lacivert		
Kaynak Kişi:	Kamuran SERCAN		

Genel Açıklama: Birçok çuval dokuma örneğinde kullanılan pıtrak motifinin kalın bantlarda yatay olarak kullanıldığı bir dokuma örneğidir. Genellikle pıtrak motifinin kullanıldığı çuvalar sık dokunan un çuvaları olarak kullanılmaktadırlar. Kaynak kişi; çuval seçiminde motif bakımından zengin olan çuval dokumaları tercih ettiklerini belirtmiştir.

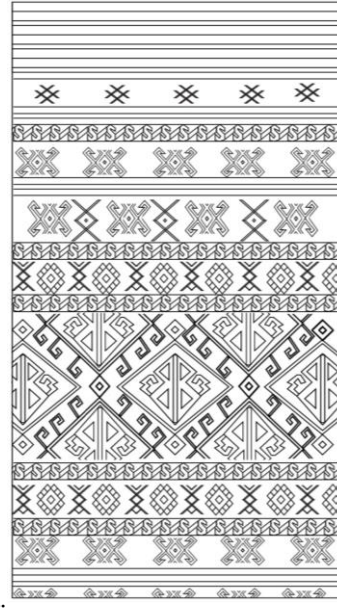
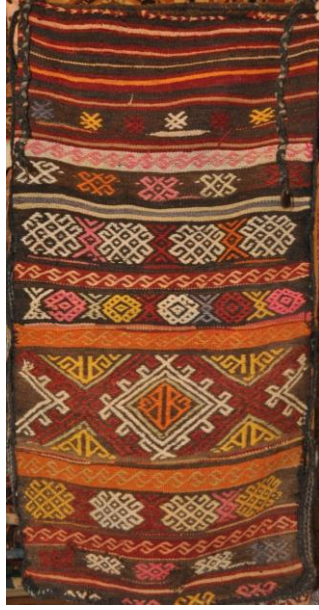
Şekil 7: S (S Yol), Çengel Motifi

Şekil 8: Pıtrak Dikeni Motifi

Şekil 9: Gözlü Pıtrak Motifi

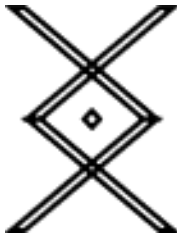

Görsel 6: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2014)
Çizim 4: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

Tablo 4: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
4	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2014	
En (cm):	65	Boy (cm):	123	İplik Çeşidi:	Z Büküm	
İplik Hammaddesi						Dokuma Tekniği
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün- Orlon	Cicim
Kullanılan Renkler:	Sarı, Pembe, Krem, Kırmızı ve tonları, Turuncu, Siyah, Mavi					
Kaynak Kişi:	Kamuran SERCAN					

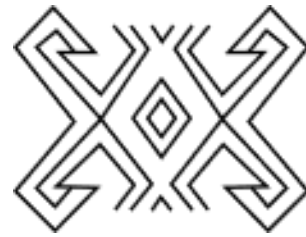
Genel Açıklama: Çuval dokumanın tüm yüzeyi, kalınlı inceli yatay bantlardan oluşmaktadır. Orta kısımdaki kalın banttın oluşan bir yüzey bölünmesi görülmektedir. Bu yüzeye koç boynuzu, pıtrak, göz, “S” (Çengel) motifleri yan yana gelecek şekilde cicim tekniğinde dokunmuştur. Diğer çuval örneklerinde olduğu gibi, arkası yanışsızdır. Taşıma kolaylığı olması için, çuval kenarlarında dokunmuş kolon dokumalar görülmektedir.

Şekil 10: Çarpılı Motifi

Şekil 11: Pıtrak Motifi

Şekil 12: Koçboynuzu Motifi

Görsel 7: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2016)
Çizim 5: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

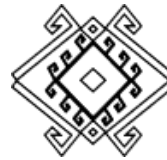
Tablo 5: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
5	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2016	
En (cm):	64	Boy (cm):	116	İplik Çeşidi:	S Büküm	
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği	
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün-Orlon	Kilim
Kullanılan Renkler:	Lacivert, Krem, Kırmızı, Sarı, Mavi ve Siyah					
Kaynak Kişi:	Hakan TAZECAN					

Genel Açıklama: Kaynak kişi Hakan Tazecan bu çuvalı Antalya/Korkuteli ilçesinden satın alma yoluyla temin ettiğini belirtmiştir. Çuvalın başlangıç ve bitiş kısımlarında pıtrak motiflerinden oluşan alanda yer yer yıpranmalar görülmektedir. Pıtrak; eli belinde, koç boynuzu motiflerinin kullanıldığı bir kilim dokuma çuval örneğidir. Bu ve diğer çuval örneklerinde görülen pıtrak motifinin benzerlerine Isparta Yalvaç müzesi envanterinde bulunan çuval dokuma örneklerinde de rastlanmaktadır (Kılıçarslan ve Etikan, 2016, s. 1134).

Şekil 13: Gözlü Pıtrak Motifi

Şekil 14: Elibelinde Motifi

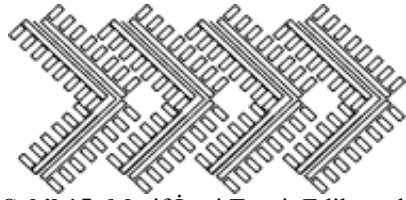

Görsel 8: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2016)
Çizim 6: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

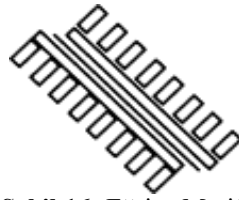
Tablo 6: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
6	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2016	
En (cm):	58	Boy (cm):	115	İplik Çeşidi:	S Büküm	
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği	
Çözü:	Kıl	Atkı:	Yün	Desen:	Yün	Kilim
Kullanılan Renkler:	Kahverengi, Krem, Açık Yeşil, Kırmızı, Açık Mavi ve Pembe					
Kaynak Kişi:	Hakan TAZECAN					

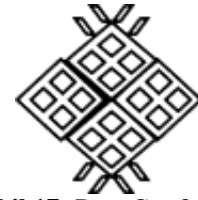
Genel Açıklama: Koleksiyoner Hakan Tazecan bu çuval dokumanın bulunduğu serinin tamamını Antalya/Korkuteli ilçesinden aldığı bilgisini aktarmıştır. Antalya'nın Korkuteli ilçesi de Yörük yaşamının hâkim olduğu ve yerleşik Yörüklerin yaşadığı bir ilçedir. Bu sebeple; bu çuval dokuma örneğinin desen kompozisyon uygulamasını başka Yörük gruplarında da görmek mümkündür.

Şekil 15: Motif İsmi Tespit Edilemedi

Şekil 16: Eğrice Motifi

Şekil 17: Dört Göz Motifi

Görsel 9: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2013b)
Çizim 7: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

Tablo 7: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
7	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Haziran 2013	
En (cm):	66	Boy (cm):	122	İplik Çeşidi:	S Büküm	
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği	
Çözü:	Pamuk	Atkı:	Yün	Desen:	Yün	Cicim
Kullanılan Renkler:	Lacivert, Turuncu, Kırmızı, Sarı, Siyah, Krem					
Kaynak Kişi:	Ali Rıza Köşeler					

Genel Açıklama: Küpe, kazayağı, göz, muska motiflerinin dokuma boyunca yan yana sıralandığı bu çuval dokuma örneğinin Balıkesir ve civarından temin edildiği bilgisi kaynak kişi Ali Rıza Köşeler tarafından aktarılmıştır. Balıkesir/İvrindi civarında tespit edilen küpe motifli çuval dokumalarına desen ve kompozisyon özellikleri açısından benzemektedir.

Şekil 18: Küpe Motifi

Şekil 19: Muska Motifi

Görsel 10: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2016)
Çizim 8: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

Tablo 8: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü			Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
	Çuval Dokuma			Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2016	
En (cm):	68	Boy (cm):	126	İplik Çeşidi:		S Büküm	
İplik Hammaddesi						Dokuma Tekniği	
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün	Kilim	
Kullanılan Renkler:	Krem, Kahverengi, Turuncu, Sarı, Yeşil, Mavi						
Kaynak Kişi:	Hakan TAZECAN						

Genel Açıklama: Pıtrak, tarak, çengel, koç boynuzu motiflerinden oluşan bu çuval dokuma örneğinin Antalya/Korkuteli ilçesinden satın alındığı bilgisi kaynak kişi Hakan Tazecan tarafından aktarılmıştır. Bu tarz motiflerin kullanıldığı çuval örneklerine Muğla/Fethiye, Antalya/Döşemealtı Kovanlık, Antalya/Manavgat, Antalya/Akseki ve Sarıkeçili Yörüklerinde de rastlanmaktadır. Kullanıma bağlı olarak yer yer yıpranmalar görülmektedir.

Şekil 20: Gözlu Pıtrak Motifi

Şekil 21: Koçboynuzlu Göz Motifi

Görsel 11: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2016)
Çizim 9: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

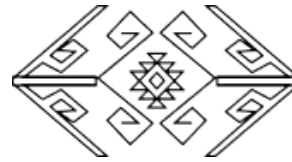
Tablo 9: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
9	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2016	
En (cm):	70	Boy (cm):	128	İplik Çeşidi:	S Büküm	
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği	
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün	Kilim
Kullanılan Renkler:		Lacivert, Krem, Siyah, Kırmızı				
Kaynak Kişi:		Hakan TAZECAN				

Genel Açıklama: Kırmızı ve mavi rengin hâkim olduğu bu çuval örneğinde iki adet kalın yatay bant ve üç adet ince yatay bantların oluşturduğu desenli bölümler yer almaktadır. Kalın bantlarda koç boynuzu ve bereket, ince bantlarda ise eğrice motifinin kullanıldığı görülmektedir. Diğer ince bantlar desensiz dokunmuştur. Kullanıma bağlı olarak yer yer yıpranmaların görüldüğü bu dokuma örneğinin Balıkesir'den satın alındığı bilgisi kaynak kişi Hakan Tazecan tarafından aktarılmıştır.

Şekil 22: Eğrice Motifi

Şekil 23: Koçboynuzlu Bereket Motifi

Görsel 12: Çuval Dokuma Örneği (Eroğlu, 2016)

Çizim 10: Çuval Dokuma Örneğinin Yüzey Alan Şeması

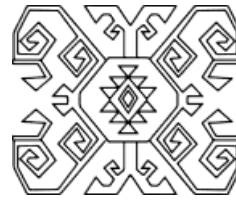
Tablo 10: Çuval Dokuma Örneğinin Analiz Tablosu

Örnek No	Dokumanın Türü		Tespit Edildiği Yer		Araştırmanın Yapıldığı Tarih	
10	Çuval Dokuma		Antalya, Kaleiçi		Temmuz 2016	
En (cm):	69	Boy (cm):	137	İplik Çeşidi:	S Büküm	
İplik Hammaddesi					Dokuma Tekniği	
Çözü:	Yün	Atkı:	Yün	Desen:	Yün	Kilim
Kullanılan Renkler:	Lacivert, Kırmızı, Siyah, Turuncu, Krem					
Kaynak Kişi:	Hakan TAZECAN					

Genel Açıklama: Koleksiyoner Hakan Tazecan kilim çuval örneğini İzmir/Bergama civarından satın aldığını belirtmiştir. Kaynak kişi turistlerin motif bakımından zengin dokumaları tercih ettiklerini, bu yüzden de bu tür dokumaları bölge ve yöre ayırmaksızın satın alarak koleksiyonuna eklediğini belirtmişlerdir. Koleksiyonu için ayırdığı ürünleri sergilemediğini, özel bir odada sakladığını ve iyi fiyat verebilecek potansiyel müşteriler geldiğinde sadece onlar için çıkardığı bilgisini aktarmıştır.

Şekil 24: Eğrice Motifi

Şekil 25: Koçboynuzlu Bereket Motifi

Görsel 13: Koleksiyonlardaki Diğer Çuval Örneklerinden Görseller

4. Sonuç

Orta Asya'dan başlayarak Anadolu topraklarına kadar uzanan, binlerce yıllık bir kültür geçmişinin izlerinin görüldüğü Türk kültür ve sanatı köklü bir geçmişe sahiptir. Geniş kitlelere hitap eden Türk kültür ve sanatı bünyesinde birçok el sanatı ürününü barındırmaktadır. Toplumların yaşam ve yaşayış şekilleri ürettikleri el sanatlarına da şekil vermektedir. Türk toplumunun temelinde konargöçer yaşam tarzı hâkimdir.

Konargöçer olarak yaşamlarını sürdürmekte olan Yörükler, sabit adresi olmayan yazın yazlak olarak tabir edilen yaylalarda, kışın ise kışlak olarak tabir edilen yerlerde yaşamlarını sürdüren topluluklardır. Orta Asya'dan başlayarak günümüze kadar devam eden konargöçer yaşam tarzı belirli tarih ve zamanlarda değişmiştir. Yörüklerin bir kısmı Osmanlı Dönemi'nde devlet politikası ile bir kısmı ise kendi istekleri doğrultusunda yerleşik yaşama geçmişlerdir.

Günümüz Anadolu coğrafyasında yerleşik hayata geçen Yörük gruplarının sayısı oldukça fazladır. Son Yörükler olarak Sarıkeçili Yörük gruplarını örnek vermek mümkündür. Yörükler geçimlerini hayvancılık ile sağlayan ve özellikle dokuma alanında yoğun üretimler yapan topluluklardır. Yörük yaşamında hızlı hareket edebilmek, hızlı toparlanabilmek oldukça önemlidir. Yörüklerin eşya taşımada ve hızlı toparlanmada kullandıkları en önemli materyal kendi dokudukları çuvallardır. Özellikle göç esnasında çuvalara koydukları eşyalarını develerle, atlarla ve eşeklerle taşımaktadırlar. Günümüzde binek hayvanları ile yapılan göçler yerini traktör ve kamyonet tarzı araçlarla yapılan göçlere bırakmıştır.

Bu çalışmada; Yörük yerleşiminin yoğun olduğu Antalya ve Antalya Kaleiçi'ndeki koleksiyonere ait çuval dokumaları desen, renk, kompozisyon ve hammadde özellikleri bakımından incelenmiş, yüzey alan şemaları ve motif çizimleri yapılarak kataloglanmıştır. Çuval dokumalarının çeşitli yönleri ile incelenip kataloglandığı birçok yayın ve araştırma mevcuttur. Bu çalışmayı diğer araştırmalardan ayıran ve özellikle Kaleiçi ve koleksiyonerlerin tercih edilmesindeki ana sebep; turistlerin uğrak mekânı olan Kaleiçi'nde el dokuması halı/kilim ve diğer ürünlerin yurt dışına satışlarının gerçekleştirilmesidir.

Antalya'nın en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Kaleiçi, turistlerin gezi ve alışveriş amaçlı uğradıkları merkezlerden birisidir. Antalya'nın tarihî dokusunun yansıtıldığı Kaleiçi bünyesinde, halı/kilim satışlarının yapıldığı, el dokuması ürünlerde restorasyon ve konservasyon işlemlerinin gerçekleştirildiği iş yerlerini de barındırmaktadır. Yapılan alan araştırmasında yoğun bir şekilde el dokuması ticareti yapan 7 adet koleksiyoner tespit edilmiş olup, bu çalışmada 3 adet koleksiyonerin çuval dokumalarına yer verilmiştir. Bu koleksiyonerlerden; Ali Rıza KÖSELER (Best Halı), Kamuran SERCAN (Attalos Carpet), Hakan TAZECAN (Halıhan A.Ş.) ile görüşülerek koleksiyonlarındaki ürünler incelenmiştir.

Kaynak kişiler el dokumalarını ticari ve koleksiyon amaçlı olarak, Anadolu'nun dört bir yanından topladıklarını, bazı ürünlerinin satışını kısmen de olsa durdurup koleksiyonlarına kattıklarını belirtmişlerdir. Kaleiçi bölgesinde küçük ebatlı dokuma örneklerinden oldukları için; yastık, minder, torba, seccade ve çuval dokumalarının turistler tarafından tercih edildikleri tespit edilmiştir.

Kataloglanan ve analiz tabloları oluşturulan çuval dokuma örneklerinin 5 adedinin kilim ve 5 adedinin cicim dokuma teknikleri ile dokundukları tespiti yapılmıştır. İncelenen örnekler, farklı bölgelerden toplandığı için belirli bir yöreye ait karakteristik özellik göstermemektedirler. Çuval dokumalarında literatürde pıtrak, bereket, koç boynuzu, kaz ayağı, muska, küpe, "S" (çengel), göz, tarak, eli belinde olarak adlandırılan motif kullanımları tespit edilmiştir. Literatürde tanımlanan motif isimlerini kaynak kişiler; eğrice, gözlü pıtrak, pıtrak diken, çarpılı pıtrak, dört göz olarak tanımlamaktadırlar.

Çuval dokuma örneklerinin; enleri 63 ila 70 cm, boyları ise 109 ila 137 cm arasında değişiklik göstermektedir. Çuvallarda kahverengi, kırmızı, krem, lacivert, mavi, pembe, sarı, siyah, turuncu, yeşil renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Çuval dokumalarında kullanılan iplikler incelendiğinde; ipliklerin el eğirmesi oldukları için iplik numaraları tespit edilememiş, genellikle yün ipliklerin yoğunlukta kullanıldığı, bazı örneklerde pamuk ve kıl iplik kullanıldığı görülmektedir.

Çuval dokumalarında, dokuma boyunca uzanan yatay, kalınlı inceli bantlar ve bu bantların içerisine, motiflerin yan yana sıralanması ile oluşturulan bir kompozisyon düzeni görülmektedir. Yatay bantların bir kısmının motifli olduğu bir kısmının motifsiz düz renkte dokunduğu görülmüştür.

Koleksiyonlarda tespit edilen, yüzey alan şemaları ve motifleri çizilen, araştırmanın yapıldığı tarihlerde koleksiyon ürünleri olan çuval dokumalarının kataloglanması, gelecek kuşaklara aktarılması açısından son derece önemlidir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde de bahsedildiği üzere; koleksiyonlarda tutulan bu ürünler piyasa değerinin üzerinde bir teklif gelmesi durumunda yurt dışına satışının yapılabileceği ürünler arasındadır.

Bu ve benzeri ürünlerin satışı her ne kadar ülke ekonomisine katkı sağlasa da geleneksel değerlerimizin belirli bir bedel karşılığı yurt dışına çıkarılması kültürel erozyon olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda; geleneksel değerlerimizin bir parçası olan, Türk kültür ve sanatının izlerini yansıtan el dokuma örneklerinin yurtdışına çıkışı ya da satışı esnasında bir düzenleme yapılmalıdır. Eserlerin teknik özelliklerinin belirlenerek kataloglanması, bize ait olan değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için büyük önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Akan, M. (2008). Yörüklerde taşımada kullanılan dokumalar. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Ankara.
- Akpınarlı, H. ve Arslan, P. (2007). Türk kilimlerinde kullanılan geometrik bezemelerin form isim ve kompozisyon açısından değerlendirilmesi. *II. Uluslararası Romanya'da Türk Kültürün İzleri Sempozyumu*, Romanya, s. 11-23.
- Antalya Tarihi. (2022). T.C. Antalya Valiliği. Erişim Tarihi: Eylül 2022, Erişim Adresi: <http://www.antalya.gov.tr/antalya-tarihi>
- Atlıhan, Ş. (2011). Antalya - Döşemealtı'nda kirkitli dokumalar. *Ariş Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*,(6), 4-19. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.15>
- Balkanal, Z. (2021). Osmanlı'dan gelen kültür mirasımız geleneksel türk sanatları. *Folklor Akademi Dergisi*, 4(2), 218-226. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/folklor/issue/64660/944960>
- Beşirli, H. ve Erdal, İ. (2007). *Anadolu'da Yörükler / Tarihî ve sosyolojik incelemeler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Deniz, B. (2007). Tekstil ürünlerini saklamada kullanılan halı ve düz dokumalar. *Sanat Dergisi*, (12), 1-13. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/2600/33449>
- Eroğlu, M. A. (2013a). *Akseki çevresinde tespit edilen çuval ve heybe dokumalar*. Sanatta Yeterlilik Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Eroğlu, M. A. (2013b). *Best Halı koleksiyonu alan araştırması* [Fotoğraf Çekimi]. Best Halı, Antalya.
- Eroğlu, M. A. (2014). *Attalos Carpet koleksiyonu alan araştırması* [Fotoğraf Çekimi]. Attalos Carpet, Antalya.
- Eroğlu, M. A. (2016). *Halıhan A.Ş. koleksiyonu alan araştırması* [Fotoğraf Çekimi]. Halıhan A.Ş., Antalya.
- Eroğlu, M. A. (2018). *Sarıkeçili Yörük yaşamından kareler* [Fotoğraf Çekimi]. Hadim Yaylası, Konya.
- Göküz, B. (2022). *Yerleşimin devam ettiği arkeolojik alanlardaki verilerin koruma ve sergilenmesinde mekânsal tasarım kriterlerinin irdelenmesi: Antalya Kaleiçi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Güncel Türkçe Sözlük (t.y.). Türk Dil Kurumu. Erişim Tarihi: 05 Ocak 2023, Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Kılıçarslan, H. ve Etikan, S. (2016). Yalvaç yöresi çuval dokumaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1131-1137. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/the-sack-weavings-of-yalvac-district.pdf>
- Ölmez, F. N. ve Etikan, S. (2014). Muğla yöresi heybe, torba ve çuval dokumaları. *Art-e Sanat Dergisi*, 1(1), 56-82. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduarte/issue/20734/221593>
- Pekin, E. (1975). Yörük çuvaları. *Yörtürk Dergisi*, 2(5), 14-17. <https://yorukturkmenvakfi.com/yoruk-cuvalari.html>
- Soysaldı, A. (2022). Yörük çuvaları. *Ariş Dergisi*, (20-21), 183-207. <https://dx.doi.org/10.32704/akmbaris.2022.170>
- Ülkü, C. (2011). Anamur müzesi'nde bulunan çuvalar. *Ariş Dergisi*, (5), 128-135. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.12>

Extended Abstract

Human beings have continuously produced products to meet their needs from ancient times until today. They have approached these products with aesthetic concern over time and have included art in their production. These products, which they produce with aesthetic concern, are called handicrafts, which are made with only human power without mechanization. These products, which have different production techniques, designs and usage purposes in different societies, provide information about the ethnic origins of the society in which they are produced.

Especially one of the important handicrafts where traces of Turkish culture and art are seen is hand weaving. Weaving is a surface created by passing warp and weft threads over and under each other. Anatolian people have produced hand weavings according to their various needs throughout history. Weavings, which show different characteristics according to the regions, can be diversified according to their motifs and compositions, colors, weaving techniques and raw materials. In addition to hand weaving such as carpets and rugs, which we often see used as floor mats, there are also hand-wovens produced to meet various needs. Sack weavings used for carrying or storing goods are examples of hand weaving with different usage purposes.

Examples of sack weaving are found in various regions of Anatolia, especially in the life of yoruk, but today, the demand for these weavings has decreased due to reasons such as rapid technological developments and the transition to settled life. Due to the decrease in demand for sacks, they are not produced as before. Unfortunately, the last surviving examples of these weavings, of which we can rarely see examples today, are unfortunately sold abroad.

In this study, it is aimed to contribute to partially preventing cultural erosion by selling the sack weavings, which are the subject of the research, obtained through purchase from various regions of Anatolia and kept in collections, by selling them abroad. In this context; It is aimed to examine the pattern, color and composition features of sack weavings belonging to collectors in Antalya/Kaleiçi, to catalog them and transfer them to future generations. In this context; field research has been conducted in Kaleiçi and collectors have been interviewed.

Collectors said they can sell items from their private collections if a fair offer is made, despite not displaying some of them in the store. These collections include sack weaving, which is one of the small sized weaving samples that tourists can easily carry by buying.

Seven collectors who actively engage in the hand weaving trade have been identified through field research; three collectors' sack weaving has been included in this study. Ali Rza KÖSELER (Best Carpet), Kamuran SERCAN (Attalos Carpet), and Hakan TAZECAN (Halhan A.Ş.) were among the collectors who were interviewed and whose collections were analyzed.

These collectors said that they gathered hand-woven textiles from all across Anatolia for both commercial and collecting purposes, and that they had partially ceased selling some of their goods in order to add them to their collections because they are among the small-sized weaving examples in the Kaleiçi region, it has been observed that visitors prefer pillows, cushions, bags, prayer rugs, and sack weavings.

It has been determined that of the sack weaving samples that have been cataloged and analysis tables have been created, 5 of them were woven with rugs and 5 of them were woven with cicim weaving techniques. As the samples were collected from different regions, they do not show the characteristic features of a particular region. In the literature, the use of motifs called cocklebur, plentifulness, ram's horn, goose foot, amulet, earring, "S" (hook), eye, comb, hand at the waist are seen in sack weaving. Collectors define the motif names defined in the literature as eğrice, xanthium orientale, xanthium spinosum, xanthium strumarium, four eyes.

The width of the sack weaving samples varies between 63 and 70 cm and their length varies between 109 and 137 cm. Brown, red, cream, navy blue, blue, pink, yellow, black, orange and green colors are used in the sacks. When the yarns used in sack weaving are examined, the yarn numbers could not be determined because the yarns are hand-spun, it is generally seen that wool yarns are used intensively, cotton and hair yarn are used in some examples.

In sack weavings, horizontal, thick and thin bands extending along the weaving and a compositional arrangement created by arranging the motifs side by side inside these bands are seen. It has

been observed that some of the horizontal bands were woven with motifs and some of them in plain color without motifs.

The cataloging of sack weavings, which are identified in collections, surface area diagrams and motifs are drawn, which are collection products on the dates of the research, is extremely important in terms of transferring them to future generations. As mentioned in the relevant parts of the study; these products, which are kept in collections, are among the products that can be sold abroad in case of an offer above the market value.

Although the sale of these and similar products contributes to the country's economy, the removal of our traditional values abroad for a certain price should be considered as cultural erosion. In this context; An arrangement should be made during the export or sale of hand-woven samples, which are a part of our traditional values and reflect the traces of Turkish culture and art. Identifying and cataloging the technical features of the works has a great importance for the transfer of our values to future generations.